

EUROPAPARLAMENTET: VALSYSTEM

Valet till Europaparlamentet regleras både av EU:s lagstiftning som fastställer gemensamma bestämmelser för alla medlemsstater och av särskilda nationella bestämmelser som varierar från en medlemsstat till en annan. I de gemensamma bestämmelserna fastställs principen om proportionella val, reglerna om trösklar samt vissa uppdrag som inte är förenliga med mandatet som ledamot av Europaparlamentet. Många andra viktiga frågor, såsom valsystem eller antalet valkretsar regleras, i de nationella lagarna.

RÄTTSLIG GRUND

Artikel 14 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget). Artiklarna 20, 22 och 223 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och artikel 39 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

[Akt av den 20 september 1976](#) om allmänna direkta val av företrädare i församlingen, senast ändrad genom [rådets beslut \(EU, Euratom\) 2018/994](#) av den 13 juli 2018.

GEMENSAMMA REGLER

A. Principer

I grundfördragen (se faktablad [1.1.1.](#)) bestämdes det att Europaparlamentets ledamöter till en början skulle utses av de nationella parlamenten, men att de därefter skulle väljas i allmänna direkta val. Rådet genomförde denna bestämmelse före de första direkta valen 1979 genom akten av den 20 september 1976 om allmänna direkta val av företrädare i Europaparlamentet (1976 års valakt). Detta innebar en väsentlig ändring av Europaparlamentets institutionella ställning och utgjorde grunden för en mer demokratisk Europeisk union.

År 1992 fastställdes det genom Maastrichtfördraget (se faktablad [1.1.3.](#)) att valet måste hållas i enlighet med ett enhetligt förfarande, och att Europaparlamentet skulle lägga fram ett förslag om detta som skulle antas med enhällighet i rådet. Eftersom rådet inte kunde godkänna något av förslagen infördes genom Amsterdamfördraget möjligheten att enbart anta "gemensamma principer". Genom [rådets beslut 2002/772/EG, Euratom av den 25 juni och den 23 september 2002](#) om ändring av valakten från 1976, infördes principen om proportionella val och om oförenlighet mellan uppdraget som ledamot av ett nationellt parlament och uppdraget som ledamot av Europaparlamentet.

De senaste ändringarna av 1976 års valakt antogs genom [rådets beslut \(EU, Euratom\) 2018/994 av den 13 juli 2018](#), som inbegriper bestämmelser om möjligheten att

erbjuda olika röstmetoder (förtidsröstning, elektronisk röstning, röstning via internet och poströstning), trösklar, skyddet av personuppgifter, påföljder vid dubbel röstning genom nationell lagstiftning, röstning i tredjeland och möjligheten att säkra de europeiska politiska partiernas synlighet på valsedlarna.

Med Lissabonfördraget (se faktablad [1.1.5.](#)) blev rösträtt och valbarhet grundläggande rättigheter (artikel 39 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna).

B. Tillämpning: gällande gemensamma bestämmelser

1. Rösträtt och valbarhet för personer som inte är medborgare i det land där de är bosatta

Enligt artikel 22.2 i EUF-fördraget ”ska varje unionsmedborgare som är bosatt i en medlemsstat där han inte är medborgare ha rösträtt och vara valbar vid val till Europaparlamentet i den medlemsstat där han är bosatt”. Bestämmelserna för genomförandet av denna rätt antogs genom [rådets direktiv 93/109/EG](#), såsom senast ändrat av [rådets direktiv 2013/1/EU](#), där det i artikel 6 fastställs att unionsmedborgare som bor i en medlemsstat utan att vara medborgare där och som genom ett rättsligt avgörande eller administrativt beslut, förutsatt att det senare kan bli föremål för rättsmedel, har förlorat sin valbarhet enligt bosättningsstatens eller hemmedlemsstatens lagstiftning, inte ska vara valbara till Europaparlamentet.

2. Valsystem

Enligt den ändrade valakten från 1976 ska Europaparlamentets ledamöter väljas genom listval (valsedlar) eller ett förfarande med enkel överförbar röst, och valsättet ska vara proportionellt. Medlemsstaterna får också tillåta röstning som grundar sig på listval med preferenslistor.

Utöver den frivilliga tröskeln för fördelningen av platser på högst fem procent av de giltiga avgivna rösterna på nationell nivå, infördes genom de senaste ändringarna av 1976 års valakt som antogs genom [rådets beslut \(EU, Euratom\) 2018/994](#) en obligatorisk tröskel på mellan två och fem procent för valkretsar (inbegripet i medlemsstater med en enda valkrets) som har fler än 35 platser i parlamentet i medlemsstater som tillämpar listval. Medlemsstaterna måste uppfylla detta krav senast i samband med valet till Europaparlamentet 2024.

Enligt det beslutet kan medlemsstaterna också erbjuda möjlighet till förtidsröstning, poströstning, elektronisk röstning och röstning via internet. De ska i detta fall särskilt se till att resultatet är tillförlitligt, att röstningen är hemlig och att personuppgifter skyddas.

3. Oförenligheter

Enligt artikel 7 i valakten från 1976, såsom ändrad av rådets [beslut 2002/772/EG, Euratom](#), är uppdraget som ledamot av Europaparlamentet inte förenligt med att vara medlem av regeringen i en medlemsstat, ledamot av kommissionen, domare, generaladvokat eller justitiesekreterare vid domstolen, ledamot av Europeiska revisionsrätten, ledamot av Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, ledamot av kommittéer eller andra organ som har tillsatts enligt fördragen för att förvalta EU:s medel eller utföra permanenta och direkta förvaltningsuppgifter, styrelseledamot, direktionsledamot eller anställd i Europeiska investeringsbanken, samt tjänsteman eller

annan anställd i aktiv tjänst inom EU:s institutioner eller i särskilda organ som är knutna till dessa. Det finns andra oförenligheter för ledamöter av Regionkommittén (lades till 1997) och för ledamöter i Europeiska centralbankens direktion, för EU:s ombudsman och, framför allt, för ledamöter av ett nationellt parlament (lades till 2002).

FÖRFARANDE SOM REGLERAS AV NATIONELLA BESTÄMMELSER

Utöver dessa gemensamma bestämmelser regleras valsystemet av nationella bestämmelser som kan avvika ganska mycket från varandra. Valsystemet kan därför betraktas som ett mångfaldigt valsystem.

A. Valsystem och trösklar

Alla medlemsstater ska använda ett system baserat på proportionell representation. Utöver den frivilliga tröskeln för fördelningen av platser på högst fem procent på nationell nivå, infördes genom [rådets beslut \(EU, Euratom\) 2018/994](#) en obligatorisk lägsta tröskel på mellan två och fem procent för valkretsar (inbegripet i medlemsstater med en enda valkrets) som har fler än 35 platser. Detta krav måste uppfyllas senast i samband med valet till Europaparlamentet 2024.

För närvarande tillämpar följande medlemsstater trösklar: Belgien, Tjeckien, Frankrike, Kroatien, Lettland, Litauen, Ungern, Polen, Rumänien och Slovakien (5 %), Italien, Österrike och Sverige (4 %), Grekland (3 %) och Cypern (1,8 %). Övriga medlemsstater tillämpar ingen tröskel. Tyskland försökte göra det, men i två beslut från [2011](#) och [2014](#) förklarade den tyska författningsdomstolen att landets befintliga trösklar för val till Europaparlamentet (först 5 %, därefter 3 %) stred mot författningen.

B. Indelning i valkretsar

I valet till Europaparlamentet fungerar de flesta medlemsstater som en enda valkrets. Fyra medlemsstater (Belgien, Irland, Italien och Polen) har dock delat upp sitt nationella territorium i flera regionala valkretsar.

C. Rösträtt

Rösträttsåldern är 18 år i samtliga medlemsstater, utom i Österrike och Malta där den är 16 år och i Grekland där den är 17 år.

Det är obligatoriskt att rösta i fem medlemsstater (Belgien, Bulgarien, Grekland, Cypern och Luxemburg). Skyldigheten att rösta gäller både medborgare och registrerade EU-medborgare från andra medlemsstater.

1. Utländska medborgares rösträtt i värdlandet

Unionsmedborgare som är bosatta i ett annat EU-land än där de är medborgare har (enligt artikel 22 i EUF-fördraget) rösträtt i val till Europaparlamentet i det EU-land där de är bosatta, på samma villkor som medborgarna där. Definitionen av begreppet bosättningsland varierar emellertid fortfarande från en medlemsstat till en annan. Vissa länder kräver att väljarna är skrivna eller har sin permanenta bostad inom valterritoriet (t.ex. Tyskland, Estland, Frankrike, Polen, Rumänien och Slovenien). Andra länder (t.ex. Danmark, Irland, Grekland, Cypern, Luxemburg, Slovakien och Sverige) kräver att de stadigvarande vistas där och ytterligare andra (t.ex. Belgien

och Tjeckien) att de är registrerade i folkbokföringen. För att ha rösträtt i vissa länder (t.ex. Cypern och Luxemburg) måste EU-medborgare också ha vistats i landet under en viss minimiperiod. I alla medlemsstater krävs det att medborgare från andra EU-länder registrerar sig för röstning före valdagen. Fristen för att registrera sig varierar från en medlemsstat till en annan.

2. Utländska medborgares rösträtt i sitt ursprungsland

Nästan alla medlemsstater erbjuder möjlighet att rösta från utlandet i valet till Europaparlamentet. I vissa medlemsstater krävs det att väljarna registrerar sig hos de nationella valmyndigheterna för att få poströsta eller rösta vid ambassad eller konsulat. I andra medlemsstater kan poströstningen göras vid ambassader eller konsulat. I vissa medlemsstater har endast medborgare som bor i en annan medlemsstat rätt att rösta utomlands (t.ex. Bulgarien och Italien). De flesta medlemsstater har också särskilda arrangemang för diplomater och militär personal som tjänstgör utomlands.

Att vissa utländska medborgare kan rösta i både sina värdländer och i egenskap av medborgare i sina ursprungsländer kan ge upphov till missbruk, framför allt dubbla röster, vilket är ett brott i vissa medlemsstater. Genom den senaste ändringen av 1976 års valakt, som antogs genom [rådets beslut \(EU, Euratom\) 2018/994](#), krävs det att medlemsstaterna säkerställer att dubbelröstning i valet till Europaparlamentet blir föremål för effektiva, proportionella och avskräckande sanktioner.

D. Rätten att ställa upp i val

Valbarhet vid val till Europaparlamentet i en annan bosättningsstat är ett exempel på tillämpningen av principen om icke-diskriminering mellan en medlemsstats medborgare och medborgare i andra medlemsstater och en naturlig följd av rätten att fritt röra sig och uppehålla sig i Europeiska unionen. En person som är unionsmedborgare och inte är medborgare i bosättningsstaten men som uppfyller de villkor som enligt den statens lagstiftning gäller för de egna medborgarna ska i bosättningsstaten vara valbar till Europaparlamentet om han eller hon inte har förlorat sin rätt (artikel 3 i [rådets direktiv 93/109/EG](#)).

Förutom kravet på att man ska vara medborgare i en medlemsstat, vilket är gemensamt för alla medlemsstater, varierar villkoren för valbarhet från land till land. Ingen får kandidera i mer än en medlemsstat vid samma val (artikel 4 i rådets direktiv 93/109/EG). Minimialdern för att ställa upp i valet är 18 år i de flesta medlemsstater, med undantag av Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Estland, Irland, Cypern, Lettland, Litauen, Polen och Slovakien (21), Rumänien (23) samt Grekland och Italien (25).

E. Nominering av kandidater

I vissa medlemsstater kan bara partier och partilikhande organisationer nominera kandidater. I andra medlemsstater krävs ett visst antal underskrifter eller väljare för nominering, och i vissa fall krävs dessutom en deposition.

I [Europeiska rådets beslut \(EU\) 2018/937](#) av den 28 juni 2018 om Europaparlamentets sammansättning fastställs det hur platserna i enlighet med artikel 14.2 i EU-fördraget ska fördelas med tillämpning av principen om degressiv proportionalitet (se faktablad [1.3.3](#)).

F. Valdag

I enlighet med artiklarna 10 och 11 i den ändrade valakten från 1976 ska valen till Europaparlamentet infalla under samma period, som ska börja en torsdag morgon och sluta närmast följande söndag. Exakt datum och tidpunkt ska fastställas av varje medlemsstat. 1976 var det rådet som enhälligt, efter att ha hört Europaparlamentet, fastställde valperioden för det första valet 1979. Valen efter 1979 har anordnats under samma period under det sista året i den femårsperiod som avses i artikel 5 i valakten (se faktablad [1.3.1](#)).

När det gäller valet 2014 ändrade rådet genom sitt beslut av den 14 juni 2013 datumet, som ursprungligen hade fastställts till juni, till den 22-25 maj för att undvika att valet sammanfaller med pingstledigheten, i enlighet med artikel 11 enligt vilken rådet, om det visar sig omöjligt att under den fastställda perioden hålla valen i gemenskapen, enhälligt och efter att ha hört Europaparlamentet minst ett år före utgången av den femårsperiod som avses i artikel 5, ska fastställa en annan valperiod som inte får infalla mer än två månader före eller en månad efter den enligt föregående stycke fastställda perioden. De följande valen ska äga rum inom samma period under det sista året av femårsperioden (artikel 11 i 1976 års akt). Valet 2019 hölls följaktligen mellan den 23–26 maj.

G. Väljarnas möjligheter att påverka kandidaternas rangordning på listan

I de flesta medlemsstaterna kan väljarna genom preferensval ändra kandidaternas rangordning på listan. I sex medlemsstater (Tyskland, Spanien, Frankrike, Ungern, Portugal och Rumänien) är listorna dock slutna (inget preferensval). I Irland och Malta rangordnar väljarna kandidaterna i preferensordning (enkel överförbar röst).

H. Vakanser under mandatperioden

I vissa EU-länder ges mandat som har blivit vakanta till de första kandidater som inte har blivit valda på samma lista (eventuellt efter omflyttning beroende på hur många röster kandidaterna har fått). I andra medlemsstater ges vakanta mandat till suppleanter, och om det saknas suppleanter går man efter rangordningen på listan. I vissa medlemsstater har ledamöterna av Europaparlamentet rätt att komma tillbaka till Europaparlamentet om skälet till att de avgick inte längre är aktuellt.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Sedan 1960-talet har Europaparlamentet vid flera tillfällen tagit ställning i frågor som rör vallagarna och lagt fram förslag enligt artikel 138 i EG-fördraget (nu artikel 223 i EUF-fördraget). Avsaknaden av en enhetlig valordning för Europaparlamentet visar hur svårt det är att jämka samman de olika nationella traditionerna. Amsterdamfördraget införde en möjlighet att anta gemensamma principer, vilket endast i viss mån har gett utrymme för att övervinna dessa svårigheter. Ambitionen i artikel 223 i EUF-fördraget att anta en enhetlig ordning, vilket kräver Europaparlamentets godkännande, har ännu inte uppfyllts. Parlamentets fortsatta insatser för att modernisera och "europeisera" den gemensamma valordningen utmynnade 1997 i ett förslag till en enhetlig valordning. Stora delar av förslaget inarbetades i rådets beslut från 2002. Europaparlamentet antog den 11 november 2015 en [resolution](#) om reformen av vallagen i Europeiska unionen.

I lagstiftningsinitiativet från utskottet för konstitutionella frågor föreslogs ändringar av 1976 års valakt i syfte att göra valen till Europaparlamentet mer demokratiska och öka medborgarnas deltagande i valprocessen. Parlamentets ändringsförslag accepterades delvis och införlivades med rådets beslut (EU, Euratom) 2018/994 av den 13 juli 2018. Rådet kunde dock inte enas om parlamentets förslag om införandet av en gemensam valkrets och toppkandidater som utnämns till posten som kommissionens ordförande.

I enlighet med sin resolution av den 7 februari 2018 om Europaparlamentets sammansättning, röstade parlamentet för en minskning av antalet platser från 751 till 705 när Förenade kungariket lämnar EU och för en omfördelning av en del av platserna som frigörs genom brexit till de EU-länder som är lätt underrepresenterade (se faktablad [1.3.3](#)). Den 22 november 2012 antog Europaparlamentet en [resolution](#) där de europeiska politiska partierna uppmanas att nominera kandidater till ordförandeskapet för kommissionen i samband med valet 2014 för att stärka både parlamentets och kommissionens politiska legitimitet. Detta gjordes inför valet 2014 och för första gången ställde toppkandidater upp i valet 2014. Efter valet 2014 valde slutligen Europaparlamentet den 22 oktober 2014 en av de kandidaterna, Jean-Claude Juncker, till kommissionens ordförande. I sitt [beslut av den 7 februari 2018](#) om översynen av ramavtalet om förbindelserna mellan Europaparlamentet och Europeiska kommissionen förklarade Europaparlamentet att det var berett att avvisa varje kandidat i förfarandet för utnämningen av kommissionens ordförande som inte utsetts till [toppkandidat](#) (Spitzenkandidat) för ett europeiskt politiskt parti inför valet till Europaparlamentet 2019. Ursula von der Leyen, som inte varit toppkandidat, valdes emellertid efter valet 2019 till Europeiska kommissionens ordförande.

År 2003 infördes ett system för finansiering av europeiska politiska partier som också gjorde det möjligt att bilda politiska stiftelser (se faktablad [1.3.3](#)) på EU-nivå (förordning (EU) nr 2004/2003, som upphävts och ersatts av Europaparlamentets och rådets [förordning \(EU, Euratom\) nr 1141/2014](#) av den 22 oktober 2014 om stadgar för och finansiering av europeiska politiska partier och europeiska politiska stiftelser). Förordningen från 2014 har nyligen ändrats, till följd av parlamentets [resolution av den 15 juni 2017](#) om finansiering av politiska partier och politiska stiftelser på europeisk nivå. I resolutionen pekade man på brister när det gäller samfinansieringsnivån och möjligheten för ledamöterna av Europaparlamentet att vara medlemmar i flera partier, för att säkerställa att offentliga medel används på ett korrekt sätt i finansieringen av europeiska politiska partier och stiftelser. Detta ledde till antagandet av Europaparlamentets och rådets [förordning \(EU, Euratom\) 2018/673](#) av den 3 maj 2018.

Den senaste tidens händelser har visat de potentiella risker för valprocesser och demokrati som kan uppstå till följd av onlinekommunikation (manipulering av personuppgifter i förbindelse med val). För att förhindra olaglig användning av personuppgifter har nya ändringar av 2014 års förordning om stadgar för och finansiering av europeiska politiska partier och europeiska politiska stiftelser mycket nyligen antagits (Europaparlamentets och rådets [förordning \(EU, Euratom\) 2019/493](#) av den 25 mars 2019 om ändring av förordning (EU, Euratom) nr 1141/2014 vad gäller ett kontrollförfarande avseende överträdelser av reglerna om skydd av personuppgifter i samband med val till Europaparlamentet). De nya bestämmelser

som antagits av Europaparlamentet och rådet syftar till att skydda valprocessen från desinformationskampanjer online som på felaktigt sätt använder väljarnas personuppgifter och till att möjliggöra utfärdandet av ekonomiska sanktioner för europeiska politiska partier och stiftelser som avsiktligt påverkar, eller försöker påverka, resultatet av valen till Europaparlamentet genom att utnyttja luckor i dataskyddsbestämmelserna.

I enlighet med Europaparlamentets resolution av den 15 juni 2017 om onlineplattformar och den digitala inre marknaden, där parlamentet uppmanade kommissionen att undersöka möjligheten till lagstiftningsåtgärder för att begränsa spridningen av falskt innehåll, utfärdade kommissionen i april 2018 sitt [meddelande](#) "Bekämpande av desinformation online: en EU-strategi" och föreslog en EU-omfattande [uppförandekod](#), som undertecknades av tre onlineplattformar i september 2018. I kommissionens [åtgärdsplan mot desinformation](#) från december 2018 uppmanas de internetbaserade plattformarna bland annat att snabbt och effektivt genomföra åtagandena och att fokusera på åtgärder som är brådskande inför valet till Europaparlamentet, såsom stängning av falska konton, införande av tydliga markeringsystem för bottar och samarbete med faktagranskare och den akademiska världen för att upptäcka desinformation och göra faktakontrollerat innehåll mer synligt. Inför valet till Europaparlamentet i maj 2019 uppmanade kommissionen de tre plattformar som undertecknat uppförandekoden att [rapportera varje månad](#) om sina åtgärder för att förbättra granskningen av reklamplaceringar, säkerställa transparens i politisk och sakfrågebaserad reklam och hantera falska konton och skadlig användning av bottar.

Ina Sokolska
11/2020

